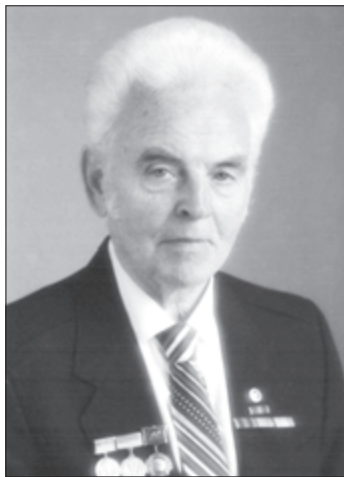

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ПЕТРА ВАСИЛЬОВИЧА ЗАРІЦЬКОГО

З великим сумом сповіщаємо, що 2 лютого 2017 року на дев'яностому році пішов з життя відомий український мінералог, доктор геолого-мінералогічних наук, професор кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна — Петро Васильович Заріцький.

Важко перелічити всі почесні звання і нагороди, державні та громадські, які він отримав за повні 89 років життя, майже 70 із яких віддано служінню мінералогії: академік АН Вищої школи (ВШ) України, Заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти СРСР та України, Заслужений професор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (ХНУ), почесний професор Сіаньського гірничого інституту (Китай), почесний професор Пекінського університету, почесний професор Міжнародної студентської наукової школи Російської АН та Міносвіти і науки, почесний член Українського мінералогічного товариства (УМТ), лауреат нагороди Ярослава Мудрого в галузі науки і техніки АН ВШ України, лауреат срібного і золотого знака УМТ, лауреат медалі імені Л.І. Лутугіна "За заслуги в

розвідці надр України" Державної геологічної служби України, лауреат Премії імені В.Н. Каразіна ХНУ.

Народився Петро Васильович 27 січня 1928 р. у с. Губарівка Харківської області. Вже дорослим юнаком закінчив у 1947 р. Богодухівську середню школу. Золота медаль, яку отримав за середню освіту, відкривала йому двері найпрестижніших вишів для здобуття спеціальності. Він обрав дуже перспективну на той час професію геолога і вступив до геологічного факультету Харківського державного університету (ХДУ, нині ХНУ), з яким тісно пов'язав все своє подальше життя, наукову і педагогічну діяльність.

Після закінчення навчання у виші (1952) і здобуття чергової відзнаки, П.В. Заріцький, як один із кращих випускників, отримує рекомендації для вступу до аспірантури при ХДУ. Вже через чотири роки він кладе на стіл спецради готову наукову роботу і захищає кандидатську дисертацію (1956). Далі — викладацька робота на кафедрі мінералогії і петрографії в ХДУ і у Харківському гірничому інституті за сумісництвом. Однак він не полишає наукових досліджень, які завершилися захистом докторської дисертації на тему: "Мінералогія и геохимия диагенеза угленосных отложений Донецкого бассейна" (1966), що незабаром була опублікована як однойменна двотомна монографія (1970, 1971). Молодий доцент швидко отримує звання професора, а згодом, на довгі 35 років (1968—2003), стає незмінним завідувачем кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин. Навіть пізніше, вже на посаді професора кафедри, тривалий час не полишає без нагляду своє дітище, залишаючись негласним куратором.

П.В. Заріцький — засновник нового наукового напрямку дослідження осадових порід та пов'язаних з ними корисних копалин на базі

вивчення процесів діагенезу, зокрема, утворення конкрецій. На IX Міжнародному конгресі в США в 1979 р. він обґрунтував створення нової галузі природознавства на стику мінералогії, геохімії і літології — конкреціології й конкреційного аналізу.

За його ініціативи та під особистим керівництвом було проведено п'ять Всесоюзних наукових конференцій "Конкреції та конкреційний аналіз" у Ленінграді (1970, 1976, 1986), Харкові (1973), Тюмені (1983). Петро Васильович отримує неофіційний статус головного літолога країни — жоден захист дисертацій з літології в Україні не відбувається без його експертного висновку. У 1987 р. уперше в Україні на базі ХНУ відкрито підготовку магістрів зі спеціалізації "Літологія" за ініціювання П.В. Заріцького.

Коло наукових інтересів професора було набагато ширшим, ніж конкреціологія. Мінералогія і геохімія літогенезу, геохімія техногенезу, геохімія довкілля, літологія нафтогазових формацій, пов'язані з осадовими породами корисні копалини, керівні валуни кристалічних порід у вугільних відкладах, вугільна геологія і літологія тощо.

П.В. Заріцький першим у колишньому СРСР розпочав вивчення унікальних міжвугільних мінеральних прошарків — тонштейнів Донбасу і Сілезького басейну (Польща) для вирішення наукових і практичних проблем вугільної геології і літології, став ініціатором і співголовою від СРСР оргкомітету I Міжнародного колоквиуму з проблеми тонштейнів (Чехословаччина, 1977). Він автор понад 750 публікацій: статей, монографій, підручників і навчальних посібників, з яких понад 250 — у зарубіжних виданнях.

Чудовий оратор, Петро Васильович був активним популяризатором наукових знань. Його доповіді уважно слухали і студенти, і науковці зі стажем. За приблизними підрахунками він зробив доповіді на понад 400 конференціях різного рівня, з них 150 — у зарубіжних країнах (Польща, Чехія, Словаччина, Югославія, Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, Іспанія, США, Китай, Канада, Російська Федерація). Він був серед організаторів багатьох мінералогічних та літологічних нарад і конференцій вітчизняного рівня.

Тривалий час доктор геолого-мінералогічних наук П.В. Заріцький був відповідальним за підготовку наукових кадрів: як член експерт-

ної ради наук про Землю Вищої атестаційної комісії СРСР (1968—1980) і як голова секції наук про Землю Східного центру АН вищої школи України (1993—1999); як член секції "Геологія" науково-експертної ради Міністерства освіти і науки (МОН) України (2003); як член спеціалізованої ради для захисту дисертацій при Інституті геохімії і фізики мінералів АН УРСР (1981—1990), потім при Інституті геохімії, мінералогії та рудоутворення Національної академії наук (НАН) України (2004—2010); як член експертної ради із захисту дисертацій при геолого-географічному факультеті ХНУ (1987—1995, 2012—2016), як член Комісії зі створення стандарту навчального плану бакалавра й магістра МОН України.

Активний організатор науки, він не цурався в різний час очолювати або просто брати участь у роботі наукових організацій та асоціацій різного рівня: комітетах, радах, товариствах, редколегіях*.

Сфера науково-організаційних і громадських інтересів Петра Васильовича була безмежною: член науково-експертної ради "Нафта і газ України" МОН України; член ради УМТ та голова його Харківського відділення; член Літологічного комітету НАН України та голова його Харківського відділення; член Метеоритного комітету НАН України; член бюро і наукової ради Північно-Східного наукового центру (ПСНЦ) НАН України і МОН України, голова секції "Мінеральні ресурси регіону та їх раціональне використання"; член бюро Міжвідомчого літологічного комітету АН СРСР від України і голова наукової секції комітету "Конкреційний аналіз і проблеми діагенезу"; голова наукової секції "Мінеральні ресурси регіону і раціональне їх використання" ПСНЦ НАН України і МОН України; член науково-технічної ради "Технологія видобутку й переробки корисних копалин" МОН України; член науково-експертної ради з координації наукових досліджень вищих навчальних закладів МОН України; голова редакційної ради збірника "Земля — Космос. Творча спадщина Ю.В. Кондратюка", (Харків, 1997), член Спілки геологів України; іноземний член Мінералогічного товариства АН Польщі, Голова Ради старійшин ХНУ імені В.Н. Ка-

* Докладніше про хронологію громадської діяльності див.: Ювілей Петра Васильовича Заріцького // Зап. Укр. мінерал. тов-ва. — 2013. — 10. — С. 115—117.

разіна; член правління Союзу ветеранів-вкладачів і науковців вишів України; голова наглядацької ради Української асоціації "Жінки в науці та освіті". Додайте сюди участь у регулярних засіданнях вченої ради ХНУ і вченої ради ВАТ "УкрНДІ вогнетривів ім. А.С. Бережного" (м. Харків) та участь у засіданнях редколегій таких періодичних видань як "Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна", "Мінералогічний збірник Львівського національного університету", "Записки Українського мінералогічного товариства", "Збірник праць ВАТ "УкрНДІ вогнетривів ім. А.С. Бережного" тощо. Можна лише

дивуватися, як за такої активності Петро Васильович досяг поважного віку, не розгубивши при цьому молодечого запалу!

Це була чудова людина — шляхетної зовнішності, приємна і доброзичлива, цікава у спілкуванні. Він цінував людей і знав ціну собі. Нам його не вистачатиме...

Світла пам'ять Петру Васильовичу Заріцькому!

*Редакційна колегія "Мінералогічного журналу"
Адміністрація Інституту геохімії, мінералогії
та рудоутворення імені М.П. Семененка НАН України
Президія і Рада Українського мінералогічного товариства
Колектив факультету геології, географії, рекреації і туризму
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*